

Sećanja u noći

Zašto ne mogu da zaboravim tu noć, vrednu zaborava; noć koja je zaudarala na trule leševe i mirisala mirisom krvi čovekove. Obojena, u crvenkasto blagim prelivima, kao iz zemlje da se dizala, pusta i neprozirna, zatvorena u žice, bila je sa mnom i ja u njoj.

Osim mene, noći u žica, bilo ih je mnogo. Ne sećam se tačno, ali tako je najjednostavnije reći — bilo ih je mnogo. I ta noć je, da ne zaboravim reći, pripadala civilizaciji, jer i onda je bio dvadeseti vek, a mi smo pripadali njoj, bili smo deca te noći, jer mnogi od nas u njoj su rodjeni. Urezala mi se u sećanje, kao da nije bila dovoljno poprskana, crvena.

Ali zar sve noći nisu jednake i zar se noći od dana razlikuju samo po tome što je mrak, što sunce ne sija?

Kada bi sunce sijalo i u noći, ona bi mogla bez obzira na to zadržati svoje ime; mogla bi se i dalje zvati istim imenom, baš kao što svaki deo dana ima svoje ime. Mislim da bi tada bilo bolje, prijatnije; užas bi bio snošljiviji, lakši, a ljudi bi se mogli prepoznati — sporazumeti, bilo bi posve drukčije, ali ovako, ali ovako...

Ovo je bila noć bez sna, bez toplog ležaja, koje je tražilo umorno telo. Ja i ona, žicom opasani, kao da smo pazili da se sve odvija po običaju, za one koji su bili slobodni sa malom razlikom od prethodne noći. To je bila noć kada sam se sećao mnogo čega što je pripadalo prošlosti.

Pomešao sam dan i noć, spojio sam svetlost i tamu u nešto neodređeno — nazvao sam to, sećanje.

I u toj noći, dok je cela zemlja vrila, u toj noći sa krvavim pegama na licu, nekom je palo na um da se zabavlja. Čuo sam zvuke gitare i šumove zagrljaja, skrivenih u toj groznoj noći, mladih ljubavnika, narušavajući harmoniju ovog nesklada.

Zar ipak sve noći nisu jednake, a ova noć nije bila za ljubav.

Ovo je noć, kada se čuje žubor krvi, noć bez sna. Želeo sam da probudim sve one koji su zaspali, da budu svedoci kao i ja, jer ovo je bila noć strepnje, jauka, bola i užasa, ropca i škripe zubi, kada teče krv i otiču tabani, a oči zajedno sa suzama napuštaju duplju i padaju na zemlju, noć kada brzo i lako prskaju čvrsto srasli šavovi na lobanji i kada se ljudima kao živini režu grkljani, kada ti odlični putevi gube svoj značaj, odvojeni od pluća.

Ali šta će nam pluća bez njih, kada ne možemo da dišemo slobodno, bez smetnje, šta će nam život bez pluća. Osećao sam hladan pritisak noža na vratu... u noći, u žicama.

Upoređivao sam mnoge noći sa ovom, tražio sam sličnost i razliku. Sećao sam se one noći kada sam bio u akciji.

»Posle, naććemo se na Legetu, u tri posle ponoći, budite tačni.« Rekao je Oskar.

Ja i Rajko, zakasnili smo pet minuta.

»Skidaj se šta čekaš. Evo ovako, sada veži odelo, na glavu, hajde žuri, šta čekaš, tu su nam za petama, zar ne čuješ lavež.«

»Idi ti samo, idi, ja ću već za tobom, stići ću ja tebe.«

Lagao sam. Nisam smeo zakasniti, jer na njih sam računao, nisam znao plivati. Rajko mi nije mogao pomoći. Na ostale sam računao, oni su bili snažniji, mogli su me prebaciti.

Lavež je bio sada isuviše jasan. Zagazio sam u vodu. Tako mi neće pronaći trag. Misliće da sam im umakao. Nalazio sam se na priličnoj udaljenosti od njih, od pasa. Seo sam na obalu Save i posmatrao njenu blistavu površinu, mirnu i njenu brzu maticu, sa kojom se borilo nekoliko dečaka, na putu da postanu ljudi, na putu slobode.

Kako su izgledali sitni sa svojim stvarima na glavi. Zašto ih je matica nosila tamo gde oni nisu hteli i zašto im je otežavala i onako težak put u neizvesnost? Ali zar je gora bila neizvesnost od moje nemoći. Ostao sam tu, a mogao sam bombe da nosim i beton da razbijam. Nisam ih gubio iz vida, kako beže u noći od ove noći. Većina ih je bila na dohvatu obale, a Rajko, on je bio u matici, kada

su zlikovci stigli. Čuo sam rafale. Video sam kišu kuršuma, kako se zabadaju u srebrnu površinu Save. Posle toga ugledao sam jednu ruku nekaku, kao da se grčevito hvatala za vazduh, za život, izgledalo je da hoće još poslednji put da pozdravi mene, noć, sve radosti i sve prijatelje ove mlade ruke, mlade i slabe, još nesposobne za ovako velike ispite. Pomislio sam, prvi venac bačen u slobodi, biće i tebi namenjen.

»Zdravo Rajko, moj dobri druže i oprosti...«
Dve suze pale su u Savu.

Razlika je bila u tome što ta noć nije imala žice. Čekao sam još dugo i sećam se da sam nakon toga, obasjan lunom, hodao unorno i bez cilja, po zemlji natopljenoj krvlju desetina hiljada heroja palih za slobodu, radi nas, da bi mi pali radi mlađih od sebe. Da, sećam se dobro te noći kada sam se klanjao pred spomenikom njihove slave, bez slobode, vreban pogledima noćnih šakala, ljudi krvavih ruku, askera, naoružanih metalnim cevima, koje nemilosrdno seju smrt, jer u tu su svrhu napravljene i njoj služe, da bi se lakše uništilo, ubilo. Te noći klanjao sam se onima kojima nisam smeo. Ostao sam tu i zaspao na tvrdom i žuljevitom ležištu od njihovih kostiju, ispod spomenika njihove slave.

Probudio me bol u slabini, jedan pa drugi i tako dok sam znao za sebe. Našli su me zlikovci, na spavanju. Uštedeli su u vremenu i naporu.

Sada sam ovde u ovoj jezivoj noći, koju čuvaju u žicama, radi nas.

Sklon sam razmišljanju.

Bilo nas je mnogo, rasutih po podu, zajedno sa slamom, tu na podu iste velike sale, u kojoj je nekada bilo tako veselo. Dolazili smo ovde često i u gomilama, vrtili se, stezali jedno drugom ruke i pripijali svoja tela, dajući oduška tajanstvenim nagonima prirode, kada smo crvenili od stida i žarkih i neobuzdanih želja, uz zvuke našeg djačkog džezza, u zanosu sreće, mladosti i želje za životom.

Čudno i jedinstveno, tu se začela i moja prva ljubav. Bila je lepa, a ja sam joj se svidjao. Išli smo u isti razred i voleli smo jedno drugo, a da nismo to znali, ljubavlju kojom smo bezrazložno mučili sebe, zbog predrasuda, jer ona je bila iz „bolje porodice“, a ja osim dobro gradjenog kostura nisam imao ništa. Sećam se da sam joj, nakon što smo srušili barijere koje su nas razdvajale, predložio da izadjemo napolje.

Tamo je prijatnije, rekao sam, i bićemo slobodni...

Prihvatila je moj predlog. Bila je srećna. Kući se nismo žurili, ta noć je pripadala nama.

Ljubio sam joj kose, njene plave oči i uvojke koji su se rasipali po plećima. Ljubio sam joj usta rumena, sočna i izazovna, slatka kao i greh koji smo te noći učinili. Tada mi se svidelo biti grešnik i želeo sam greh iz dana u dan sve više i sve jače. Nismo nikoga obaveštavali o našoj ljubavi. Plašili smo se da nam se na putu naših snova ne ispreče oni kojima je do toga stalo. Skrivali smo se od ljudi, a rekao sam bićemo slobodni.

Toliko dugo, bili smo jedno, jedan osećaj, a greh, on je pripadao nama.

Jedna stara klupa u parku »Promenada«, ostala je iza nas kao svedok.

U početku se opirala, govoreći: »Samo to ne, mili, samo to ne zahtevaj, ostalo sve...«

Nisam je čuo više. Ljubio sam je i grlio, pipajući je željno i snažno po celom telu, kao dete koje je dobilo prvu još nevidjenu igračku. Najzad smo malaksali od ljubavi. Na trošnoj klupi bila su dva mlada bića srećna, a ipak grešna; dve mladosti od kojih je jedna teoretski pripadala prošlosti, i grehu, na trošnoj, truloj od starosti klupi.

Tiho je plakala. Zašto je plakala i zašto se toliko predala bolu, kada je greh bio tako lep. Plašila se nečega, a to je bio prvi put. Zar nismo to hteli oboje? Govorila je sve, samo to ne. Ja sam je hteo svu bez ostataka. Otišla je nakon nekoliko meseci. Često mi je pisala. Nije me zaboravila. Voleli smo se i dalje.

Ostao sam sam sa grehom.

Zašto sam one noći zakasnio? Zašto me ipak nisu sačekali? Zar o tome zaista nisu razmišljali, a bombe sam mogao da nosim i na bunkere da jurišam.

Sada je noć, i trebalo bi da spavam. Ali zar se po noći samo spava i zar je noć samo za spavanje? Tolike besane noći, a ja sam razmišljao o svemu, o tome kako je pre bilo bolje, lepše, na slobodi. Trebalo mi je sna, a nisam ga imao.

Dakle, tako je moralo da bude, ali zar sam se morao setiti i one drolje iz „Tri Krune“, koja me je napustila, nakon što je popila trunjavu pivo, plaćeno mojim poslednjim parama. Videla je da nemam više. Pred njom sam se prebrojavao. Nisam znao...

Podigla se i napuštajući me reče: »Srce, želim ti prijatno«. Gledala je moje drhtave ruke i moje oči, uperene u njene otkrivene, izmužene grudi. Osmehnula se još jednom i izazovno sklopila kapak navodeći na greh, koji sam kasnije učinio.

Otišla je odnoseći na svojim usnama moje želje i penu plaćenog piva. Smejala se kurva, a ja sam drhtao. Zadržala je suknju pokazujući mi butine, a ja sam i dalje drhtao.

Znala je drolja svoj zanat, a ja sam poznavao samo želju. Gledao sam još dugo u njene otkrivene, bele, kao vajane noge. Toliko me udostojila za jedno pivo. Gledanje se nije plaćalo i zar smo mi onda krivi.

Došlo mi je da urlam, dok su mi se u glavi i dalje rojile misli. Hteo sam zaustaviti zvonjavu crkvenih zvona, prekinuti sve liturgije i mise, hteo sam reći onima koji još uvek uporno veruju u ništa, da dodju i da me prepoznaju, čak i onima koji su klečeći i lapčući vodu iz jednog valova prizivali volju božiju, da im ispričam ovaj čudan događaj, da im pričam o fenomenu, o šakalima, o životu i smrti, o noći strašnoj, o noći koju nije za ljubav, o noći u kojoj se mrzi i uništava bez pauze.

Hteo sam da čujem Karuza, dok sam još tu, dok nisam umro kao i mnogi, bez ispunjene poslednje želje.

Ovo je bila noć, kada sam slušao jauk majke na porođaju i one koja je u istom trenutku gubila svog voljenog sina. Koji je od ova dva bola lakši? Kažu da su podjednako teški i više od toga. Ali ne, ne postavljajmo takva pitanja. Ostavimo ih da i dalje radjaju i da ih gube, jer to nam se čini prirodnijim, jer to smatramo njihovom dužnošću, nezbežnom, sudbinskom.

A zar je vredno dolaziti na ovaj svet, sada, u ovoj noći, kada se ubija i uništava? Srećna je okolnost, što taj mali ljigavi čovek još ne zna da rezonuje. Bolje je što je tako, možda je ova prokleta noć ipak, za nekog srećna.

Preko puta mene sedeo je Čane, moj stari poznanik i drug iz ulice Sv. Roka, gde smo nekada stanovali. Svojevremeno bio je poglavica našeg plemena, koje je nosilo ime slavnih Inka. Skola mu nije išla od ruke. Isuviše vremena je odvajao za svoje loše navike. Mogao je to sebi dozvoliti, jer su mu roditelji bili imućni. Dakle, osnova je bila tu, mogao je računati na udoban život. Suv i previsok, koštunjav sa ribljim vratom, nije delovao tako privlačno, da nije posedovao dobre osobine, radi čega smo ga voleli. Bio je pravičan i nije pravio nikakvih razlika između sebe i onih koji su živeli u oskudici.

Utonuo je u misli, kao i ja. Nisam ga hteo smetati u tome, niti on mene. Samo smo se ponekad pogledali i kao da smo se razumeli. Uostalom, šta je tu bilo nejasnog, izuzev noći zatvorene u žice, koja je krvarila, kao da se nabadala na žičane bodlje ili o njih spoticala.

Kao da sam sve, ove noći doživeo, nisam se mogao otresti sećanja, koja su me mučila do besvesti. — Sada me, neznam zašto zainteresovao riblji vrat Čaneta. Čuo sam da je oboleo od pelagre. Mučio sam sebe da odgonetnem, kakva je to vrsta bolesti i u koliko je meri opasna. Nisam u tome uspeo, odustao sam, ostavljajući ga sa njegovom pelagrom da misli, ko zna o čemu.

Pomislio sam, kada bih bar za trenutak bio na slobodi, kako bih se osećao.

Pa šta u tom slučaju? Zar je to bila sloboda, kada sam svojim očima svakodnevno gledao povorke kako se kreću prema groblju, da se odande nikada više ne vrate, ostavljajući svojima nade koje nikada nisu bile ostvarene. Svojim rukama kopali su grobnicu za sebe, natapali ih svojim znojem, da bi sutradan legli u nju poluživ, preklani, posuti krečom, pritisnuti debelim slojem zemlje, kao da im ni mrtvima nisu verovali.

Sećam se, još je to tako sveže, išao sam kući posle završenog rada, da, bio sam se zaposlio, trebalo je živeti; školu mi nisu dali da nastavim, bio sam sumnjiv. — Zaustavili su me:

»Stoj pseto, gde si nagao. Samo strpljenja i ti ćeš doći na red.«

Znao sam to i sam. Zaista. Uglješa, Bora i Miša bili su odvedeni. Sa strane duž celog puta protezao se gust kordon krvnika. Vozili su ih na kamionu pod jakom strazom. Stajao sam na nasipu, nedaleko od pontonskog mosta. I ja sam trebao doći na red.

Motori su zujali sve jače. Sada su se nalazili u neposrednoj blizini i mnoge sam od njih prepoznao. Kao da nisu išli u smrt, bili su veseli, kao da su znali zasto umiru. Pevali su Internacionalu, a to je bila moja pesma, kao što svaki ima svoju pesmu. Naučio sam je od starije sestre, davno, još onda kada nije bilo slobodno da je pevamo. Krv u žilama počela je brže da širući, gubio mi se sleglo, a ja sam hteo da pevam Internacionalu, zajedno sa njima, hteo sam da pevam moju pesmu, za nas ispavanu. Oči su mi se ovlažile. Suze su tražila svoj put, morao sam ih izbrisati. — sam se stideo, jer one su imale svoje značenje. Okrenuo sam glavu prema Savi. Na njenoj površini plivao je jedan leš, a ja sam bio na redu.

Nestali su iza ugla, a Internacionala je nadviđala kormotora, pušćanih plotuna i mitraljeskih rafala. Puls je prestao da radi, a ja sam bio na redu.

»Ne, neću vas čekati krvnici i svojim očima necu meriti kalibar vašeg ubojitog oružja, ne, nećete me imati...« Tiho sam govorio sebi, pa ipak...

Mogao sam bombe da bacam i zašto su me onda ostavili tu u neizvesnosti. »Ali ne, još postoji nade, evo, još živim«. Pipao sam puls i umirivao sebe.

Starija sestra otišla je isto tako. Nije me povelala sa sobom. Da li se i njoj žurilo, ili je tako ipak trebalo da bude, a majka...

To se desilo iste noći, kada sam zakasnio. Majku sam gledao dole, kako se savija pod udarcima krvnikove čizme. Video sam je u krvi, a da ni jednog metka nisu ispalili u njeno izmučeno telo.

»Govori kučko matora, gde su ti sin i keci.«

Na mene je došao red, a ja ih nisam sačekao. »Majko, mila moja majko«. Hteo sam da jurnem iz zaklona, Rajko me zadržao. Tada je postavio pored zida.

»Kazuji ili ćemo ti metak prosvirati, kučko, kazuje.«

Nije govorila, a krv je kapala, lila sa nje. Samo jedan rafal i bat mrtvog tela. Ostala je do kraja majka. Njen život je imao neki smisao, a ja nisam imao više majku. Drama koja se ponavljala kroz vekove. Ki bi to mogao da shvati?

Ko može da shvati ovu noć i da li su sve noći jednake?

Ovde sam još uvek i osećam se kao leš koji je napustio grobnicu svojih prijatelja. Do tada je prošlo mnogo i mnogo vremena, a ova noć ne snam koja je po redu. Ja imam dvadeset i jednu. Moglo bi se vrlo lako izračunati.

Ali čemu sada matematika, u ovim trenucima, čemu to razmišljanje i sećanje na prvu ljubav i prvi poljubac kafanske kurve, čemu sećanje na greh, na novorođene i na zvuke gitare, na Karuza i čemu toliki interes za Čanetov vrat? Kakav je tu rezultat?

Ne, još ima nade. Hoću da mislim na drugove, o spomeniku sa Legeta, o ruci čoveka koji se davi, a majci, sestri. Hoću da slušam škripu i škrgut zuba, pocanje kostiju i prskanje lobanja. Hoću da čujem rafale koje na nas ispaljuju i žubor vrele krvi. Ne, neću to da zaboravim. Još uvek ima nade za nas. Još nisam vaš, još uvek pevamo Internacionalu.

Ne, ne. Nećete me dobiti.

Brzo sam odlučio. Noć je bila moj prijatelj, pa ipak sam je ostavio za sobom u žicama. Ostalo ih je mnogo u njoj, i Čane, nekada slavni poglavica, sada su ostala samo sećanja na njega.

Najzad sam umakao. Još uvek osećam kao neki ožiljak na vratu. Ne to je varka, nisam im dao priliku za to.

Bila je to moja, naša noć, gosta i neprozirna, crvenkasta u blagim prelivima, jeziva, pa ipak za nekoga srećna, a krvnici nisu znali da je iza ove noći trebao doći opet dan.

Ta noć je bila moj put, ona mi je dala pravac i snagu. Ostala su samo sećanja.

Tiho sam pevao Internacionalu, jer sunce je opet sijalo za nas.